

*mgr Anna NADOLSKA,
kustosz, kierownik Działu Historii,
Muzeum Okręgowe im. Leona Wyczółkowskiego w Bydgoszczy,
doktorantka na kierunku historia,
Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy
(Bydgoszcz, Polska)
<https://orcid.org/0000-0002-4063-7431>
e-mail: anna.nadolska@muzeum.bydgoszcz*

MALARKI LWOWSKIE NA I WYSTAWIE ARTYSTEK POLSKICH W BYDGOSZCZY (1930 r.)

Artykuł traktuje o udziale lwowskich malarek Zofii Albinowskiej-Minkiewiczowej, Anieli Czarnowskiej i Marii Wodzickiej w *I Wystawie Artystek Polskich* (1930 r.) zorganizowanej przez Muzeum Miejskie w Bydgoszczy. Ujęto także zarysy biografii tych trzech malarek należących do Związku Artystek Polskich we Lwowie, działalność bydgoskiej instytucji kultury w okresie międzywojennym oraz ideę tworzenia wystaw sztuki kobiet.

Słowa kluczowe: malarki lwowskie, Zofia Albinowska-Minkiewiczowa, Aniela Czarnowska, Maria Wodzicka, Muzeum Miejskie w Bydgoszczy, wystawa sztuki kobiet, okres międzywojenny.

Wstęp

W latach 1920-1939 Bydgoszcz była wielkim ośrodkiem miejskim, leżącym w północno-zachodniej części II Rzeczypospolitej Polskiej. Liczba mieszkańców w 1931 roku przekraczała 117 tys. [5, s. 177-194]. W wielokulturowej Bydgoszczy oprócz Polaków egzystowali także Niemcy i Żydzi oraz Rosjanie, Białorusini, Ukraińcy¹ [14, s. 415-417], Litwini i

---

¹ W okresie międzywojennym bydgoska i okoliczna mniejszość ukraińska liczyła ponad 30 osób. Główny trzon tej niewielkiej społeczności stanowili żołnierze Ukraińskiej Republiki Ludowej. Na początku lat 20. XX wieku w Niższej Szkole Pilotów i Szkole Mechaników Centralnych Zakładów Lotniczych pracowali ukraińscy piloci i mechanicy lotniczy (żołnierze oddziału lotniczego Armii URL). Miejscowi Ukraińcy byli związani z bydgoską parafią prawosławną. Dbając o podtrzymanie własnej tożsamości narodowej, wykazywali lojalność wobec państwa polskiego.

Cześci. Dzięki bliskości rzeki Brdy i Kanałowi bydgoskiemu prężnie rozwijał się tu głównie przemysł, transport, handel i usługi [5, s. 192-202].

W życiu kulturalno-artystycznym międzywojennej Bydgoszczy brało udział wielu miejscowych, jak i przyjezdnych twórców. Oprócz kształtującego się w tym czasie bydgoskiego środowiska artystycznego, na rozwój kultury w mieście miały wpływ rzesze artystów, którzy wystawiali tutaj swoje prace plastyczne. Instytucją kultury, która konsolidowała działania artystyczne w Bydgoszczy było Muzeum Miejskie. Na zaproszenie tej placówki muzealnej w mieście nad Brdą dzieła prezentowali znani twórcy z różnych ośrodków artystycznych całej Polski. Wśród tych artystów znalazły się także polskie malarki, graficzki i rzeźbiarki [9, s. 759-762]. W 1930 roku w Muzeum Miejskim odbyła się *I Wystawa Artystek Polskich*, na której zaistniały dzieła lwowskich malarek, powiązanych ze Związkiem Artystek Polskich we Lwowie².

Celem artykułu jest zaprezentowanie udziału Zofii Albinowskiej-Minkiewiczowej, Anieli Czarnowskiej i Marii Wodzickiej w wyżej wymienionej wystawie. Przy tej okazji nakreślone zostaną życiorysy artystek zespolone z aktywnością ZAP, szeroka działalność Muzeum Miejskiego w Bydgoszczy oraz idea organizowania wystaw sztuki kobiet.

Artystki lwowskie – zarys biografii artystycznych

Pierwsza z omawianych artystek polskich Zofia Albinowska-Minkiewiczowa była zarówno malarką, jak i graficzką. Urodziła się w Klagenfurt (Austria) w 1886 roku, a zmarła w roku 1971 we Lwowie. Od 1901 roku wiedzę dotyczącą rysunku i malarstwa zgłębiała w wiedeńskich prywatnych szkołach najpierw u Heindricha Strehblowa, a następnie u Franza Hohenberga i Ferdynanda Kruisa. Odbyła również studia w paryskiej Académie Colarossi i École Nationale des Beaux Arts. Wówczas poznała sławną polską malarkę Olę Boznańską, co miało wpływ na jej działalność artystyczną. Jeszcze przed I wojną światową edukację artystyczną kontynuowała w wiedeńskiej Kunstgewerbeschule. Oprócz zamięlowania do sztuki wykazywała żywe zainteresowanie naukami ścisłymi, dlatego ukończyła matematykę na Politechnice Lwowskiej i na tamtejszym Uniwersytecie. W okresie międzywojennym była wiceprezeską Towarzystwa Przyjaciół Sztuk Pięknych we Lwowie. Swoje prace plastyczne chętnie prezentowała na wielu wystawach między innymi w Wiedniu, Pradze, Paryżu i Nowym Jorku oraz we Lwowie, w Warszawie, Krakowie, Łodzi czy Poznaniu. Po II wojnie światowej udzielała się w Ukraińskim Związku Plastyków. Rok po śmierci artystki Lwowska Galeria Obrazów przygotowała okazałą wystawę jej dzieł [13, s. 77].

² W okresie międzywojennym Lwów należał do Polski.

Głównym tematem olejów, pasteli i prac graficznych Albinowskiej-Minkiewiczowej stały się obok martwych natur także portrety, pejzaże i kwiaty. Najbardziej charakterystycznym motywem, którym posługiwała się malarka były przede wszystkim różnorodne kwiaty, stylowe meble w jasnych wnętrzach, pełnych starych dywanów, porcelany, kryształów, luster. Kompozycja tych obrazów jest zawsze starannie przemyślana, farby kładzione drobnymi plamami barw, a subtelny, lekko przygaszony koloryt każe pamiętać o paryskich kontaktach artystki z Olgą Boznańską [13, s. 77; 12, s. 48, 52-53]³.

Il. 1. *Autoportret*, Zofia Albinowska-Minkiewiczowa, 1913 r., olej (Львівська Національна Галерея Мистецтв імені Бориса Возницького)

Il. 2. *Stare księgi i porcelana*, Zofia Albinowska-Minkiewiczowa (1-K-2123. Narodowe Archiwum Cyfrowe)

Kolejna artystka, Aniela Czarnowska (1879-1978 w Warszawie), uczęszczała do warszawskiej prywatnej szkoły Miłosza Kotarbińskiego, a następnie, tak jak Zofia Albinowska-Minkiewiczowa studiowała w paryskiej École Nationale des Beaux Arts. W późniejszym okresie malarka należała nie tylko do Związku Artystów Lwowskich, ale także do Klubu Artystów Plastyków (w ramach Stowarzyszenia „Szklane Domy”). Brała udział w wielu wystawach, na przykład we Lwowie czy w Warszawie. Malowała pejzaże i widoki miast, martwe natury, sceny religijne [12, s. 52, 56]⁴.

³ (2020, 08 6). Софія Альбіновська-Мінкевич (Zofia Albinowska-Minkiewiczowa). <https://art.lviv-online.com/zofia-albinowska-minkiewiczowa/>

⁴ (2020, 07 6). Aniela Czarnowska. <https://onebid.pl/pt/auction/596/lot/5/aniela-czarnowska>

Trzecią z opisywanych malarek była hrabina Maria Wodzicka. Urodziła się w wielkopolskim majątku ziemskim w Objezierzu w 1878 roku, jako córka hrabiny Marii Skórzewskiej, herbu „Drogosław” z linii Łabiszewskiej i Hipolita Turno, herbu „Trzy Kotwice”. Artystka zmarła we Lwowie w 1966 roku. Wodzicka malarstwa uczyła się na kursach w Paryżu. W stolicy Francji zaprzyjaźniła się z Olgą Boznańską. Z powodu posiadania wysokiego statusu społecznego i męża-urzędnika państwowego, nie mogła podjąć studiów artystycznych. W tych czasach hrabinie uchodziło co najwyżej zajmowanie się sztuką amatorsko. Jednak mimo braku wykształcenia, po osiedleniu we Lwowie w 1913 roku artystka-amatorka założyła profesjonalną pracownię malarską i szybko rozwinęła działalność w tamtejszym środowisku artystycznym. Maria Wodzicka swoje obrazy wystawiała na poważnych ekspozycjach we Lwowie, w Warszawie czy Poznaniu. Od 1921 roku współpracowała z Powszechnym Związkiem Polskich Artystów Plastyków, a do udziału w ekspozycjach zapraszała ją również Zrzeszenie Artystów Plastyków „Artes”. W latach 30. XX wieku pracowała w zarządzie Związku Zawodowego Polskich Artystów Plastyków we Lwowie. Malarka tworzyła głównie portrety, pejzaże oraz martwe natury [6, s. 279, 281, 283, 285-287, 292-293, 296; 12, s. 54].

Od drugiej połowy lat 20. XX wieku artystka rezygnowała z koncepcji modernistycznych i młodopolskich z użyciem motywów rodzimego folkloru, na rzecz zaadaptowania w swojej twórczości wybranych reguł Formistów [6, s. 290]. Jak podaje Elżbieta Matyaszewska: *mimo braku formalnego wykształcenia plastycznego artystka, dzięki ogromnej wrażliwości malarskiej i poprzez samokształcenie, osiągnęła wystarczający stopień umiejętności warsztatowych i potrafiła swoimi pracami dorównać współczesnym*

Il. 3. Z widoków Lwowa,
Aniela Czarnowska
(1-K-2493.
Narodowe Archiwum
Cyfrowe)

Il. 4. Portret hrabiny
Marii Wodzickiej, 1925 r.,
fotografia (1-P-2197.
Narodowe Archiwum
Cyfrowe)

jej artystom zawodowym. <...> Wodzicka sukcesywnie ugruntowywała więc swoją pozycję w świecie sztuki. Stawała się malarką znaną i coraz bardziej cenioną. Dbając o utrzymanie wysokiego poziomu swoich prac, rozszerzała też ich tematykę [6, s. 288]. Z kolei podsumowując dorobek artystyczny Marii Wodzickiej, badaczka jej twórczości pisze: *Była cenioną w tamtejszym środowisku malarką, zaliczaną do najwybitniejszych artystów ukraińskich* [6, s. 296].

Il. 5. *Pomona*,
Maria Wodzicka, 1931 r.
(3/1/0/11/5756.
Narodowe Archiwum
Cyfrowe)

Wystawy sztuki kobiet – idea i przykładowe realizacje

Międzywojenne artystki najczęściej brały udział w wystawach zbiorowych. Do nich należą wystawy sztuki kobiet, które organizuje się od 2. połowy XIX wieku do dzisiaj [4, s. 43, 47]. Jak podaje Agata Jakubowska na tego typu wystawach: *...pokazywane są tylko prace stworzone przez kobiety. Zmianie zaś ulegają powody organizacji takich ekspozycji, sposoby podkreślania (lub nie) odmienności twórczości kobiet i odbiór, z jakim takie działania się spotykają* ⁵ [2, s. 7].

Na ziemiach polskich pierwszą wystawę sztuki kobiet, dzięki pracy Stowarzyszenia Artystek Polskich (potem Koło Artystek Polskich), zainaugurowano w 1899 roku, jeszcze pod zaborami, w Krakowie i Warszawie [8, s. 13; 11, s. 221-231] ⁶. Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości w 1918 roku ważnym wydarzeniem okazała się *Powszechna Wystawa Krajowa* w Poznaniu, która miała miejsce w 1929 roku. Wówczas pokazano dziesięcioletnie dokonania Polaków w dziedzinie gospodarki, przemysłu oraz kultury i sztuki. Na wystawie otwarto także dwa pawilony kobiece, w których zaprezentowane zostało malarstwo, grafika, rzeźba i prace z zakresu rzemiosła artystycznego stworzone ręką kobiety. Chodziło o zaznaczenie wkładu artystek w tworzenie polskiej sztuki [1, s. 223-230; 3, s. 6-7, 16; 7, s. 256; 10, s. 15-16]. Wówczas jako tzw. artyści niestowarzyszeni swoje dzieła zaprezentowały Zofia Albinowska-Minkiewiczowa,

⁵ W latach 2014-2017 w Instytucie Historii Sztuki na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (Polska) pod kierunkiem dr hab. Agaty Jakubowskiej, prof. UAM został zrealizowany projekt pn. „Wystawy Sztuki Kobiet”.

⁶ (2018, 06 29). Wystawy Sztuki Kobiet.
<http://wystawykobiet.amu.edu.pl/wystawy.html>

Alina Czarnowska i Maria Wodzicka [12, s. 52]⁷. Istotnym wydarzeniem wystawienniczym była także warszawska ekspozycja sztuki kobiet *Świat Kobiety*⁸.

Malarki jako członkinie Związku Artystek Polskich we Lwowie

Związek Artystek Polskich we Lwowie powstał w 1917 roku. Wówczas stowarzyszenie przygotowało *I Wystawę Sztuki Artystek Polskich* we Lwowie, w której wzięły udział polskie artystki, także z zaboru rosyjskiego. Organizatorkom związku zależało na tym, aby ich działalność integrowała artystki z terenów wszystkich dzielnic Polski. Była to manifestacja *solidarności kobiet dążących do równouprawnienia*, ale także niechęci do zaborcy [12, s. 48-49].

Od 1918 roku funkcję prezeski Związku powierzono Zofii Albinowskiej-Minkiewiczowej. W dwudziestoleciu międzywojennym głównym celem Związku stało się promowanie kobiet, jako współtwórczyń środowiska artystycznego, jak i pojedynczych artystek. Wbrew pierwotnym założeniom, w ich wystawach pojawiały się prace artystek reprezentujących wyłącznie środowisko krakowsko-lwowskie, a nie ogólnopolskie. Tylko sporadycznie we Lwowie gościły malarki i rzeźbiarki z Warszawy. Obok cenionych artystek w wystawach związkowych brały udział również amatorki. Przykładem tych ostatnich może być zdolna malarka bez regularnych studiów artystycznych, Maria Wodzicka. Do ZAP należała także ostatnia z omawianych artystek lwowskich, Aniela Czarnowska. Wszystkie trzy malarki pokazywały swój dorobek artystyczny na ekspozycjach organizowanych przez Związek [12, s. 48, 51, 53-55].

Muzeum Miejskie w Bydgoszczy – zarys działalności

Od 1923 roku w Bydgoszczy funkcjonowało Muzeum Miejskie⁹. Na początku było w posiadaniu jedynie zbiory archeologiczne, historyczne, numizmatyczne i etnograficzne, które przejęło po Niemieckim Towarzystwie Historycznym. Towarzystwo to działało jeszcze w okresie zaborów, kiedy miasto należało do Cesarstwa Niemieckiego. Bardzo szybko instytucja kultury zaczęła tworzyć kolekcję sztuki, w tym gromadzić dzieła artystów związanych z Bydgoszczą. Pod koniec 1925 roku placówka posiadała już około 5 tys. zabytków. Wydarzeniem bezprecedensowym było otrzymanie w 1937 roku przez Muzeum darowizny w postaci kolekcji

⁷ *Dział Sztuki: Powszechna Wystawa Krajowa* (1929). Poznań, 16-17, 21.

⁸ *Wystawa „Świat Kobiety”, katalog wystawy*. Warszawa 25.V-25.VI 1939; (2020, 07 22). Wystawa: Świat Kobiety.

<http://wystawykobiet.amu.edu.pl/wystawa/swiat-kobiety,46.html>

⁹ Obecnie Muzeum Okręgowe im. Leona Wyczółkowskiego w Bydgoszczy.

prac zmarłego Leona Wyczółkowskiego, wyposażenia pracowni malarzkiej i pamiątek osobistych po sławnym artyście – łącznie ponad 940 obiektów [1, s. 14-21]. Malarz Wyczółkowski znany był między innymi ze wspaniałych impresjonistycznych obrazów przedstawiających przyrodę Ukrainy oraz tamtejszych ludzi ¹⁰. W 1938 roku liczba muzealiów wynosiła ponad 10 tys. sztuk [1, s. 21].

Oprócz działalności zbiorotwórczej, Muzeum prowadziło szeroką aktywność wystawienniczą. Poza ekspozycją stałą w okresie międzywojennym instytucja kultury przygotowała aż 118 wystaw czasowych. Lwią część tych ostatnich stanowiły ekspozycje sztuki, głównie malarstwa. W 1929 roku otwarto *Miejską Galerię Obrazów i Rzeźb*, a w 1936 roku *Salon Bydgoski*. Z Muzeum związane były takie stowarzyszenia, jak Towarzystwo Przyjaciół Sztuk Pięknych w Bydgoszczy, Towarzystwo Numizmatyczne, Polskie Towarzystwo Krajoznawcze, Towarzystwo Miłośników Miasta Bydgoszczy oraz kolejno powstające Związki plastyków bydgoskich i lokalnych [1, s. 22-24].

Muzeum Miejskie odegrało znaczącą rolę w kreowaniu życia kulturalnego i artystycznego międzywojennej Bydgoszczy [9, s. 759-762].

Il. 6. Widok Bydgoszczy – posąg *Łuczniczki* i kościół farny, 1929 r., fotografia (3/131/0/-/389).
Narodowe Archiwum Cyfrowe)

Il. 7. Budynek Muzeum Miejskiego w Bydgoszczy (obecnie nieistniejący), 1923-1939, fotografia (3/1/0/11/5).
Narodowe Archiwum Cyfrowe)

¹⁰ Baziak J. (2020, 08 6). Leon Wyczółkowski tytan pracy, wybitny artysta. <http://wyczolkowski.pl/tworczosc>

Prace malarek lwowskich w bydgoskim Muzeum Miejskim

Wernisaż *I Wystawy Artystek Polskich* odbył się 26 stycznia 1930 roku. Muzeum Miejskie w Bydgoszczy do udziału w tej pionierskiej ekspozycji zaprosiło kilkanaście artystek cieszących się uznaniem w kraju¹¹. Były to twórczynie, które w większości zaprezentowały swoje dzieła na wspomnianej wyżej *Powszechnej Wystawie Krajowej* w Poznaniu [1, s. 77]¹². Bydgoska instytucja kultury podała do wiadomości, że otwiera *wielką wystawę artystek polskich*. <...> *Będzie okazja poznać twórczy dorobek kobiety polskiej na niwie sztuk plastycznych*¹³. Ta prestiżowa wystawa dzieł polskich artystek okazała się nie tylko pierwszym tego typu przedsięwzięciem w Bydgoszczy, ale także w całej Polsce zachodniej¹⁴. Tak w lokalnej prasie komentowano to wspaniałe wydarzenie wystawiennicze: *Kobieta z pędzlem czy z dłotem w rękę – to zawsze widok niezwykły, drażniący ciekawość, emocjonujący i frapujący. Ale cała osobna wystawa obrazów i rzeźb, których twórczyniami są wyłącznie artystki – to rzecz już więcej niż niezwykła, to żeńska Olimpiada, kobiecy wyścig, pocichu, na lekkich stopach, pośród laurowych szelestów, pod deszczem róż, tęczyowych kolorów i blasków, w obecności tysięcy wpatrzonych oczu, puls-*

Il. 8. Afisz *I. Wystawy Artystek Polskich*, Muzeum Miejskie w Bydgoszczy, 1930 r. (DŹS XIV.3.2/4088.

Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. dra Witolda Bełzy w Bydgoszczy, Zbiory Specjalne)

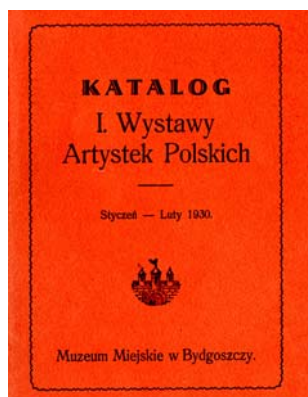
¹¹ Kronika. Wystawa artystek polskich. (1930, 01 26). *Dziennik Bydgoski*, 12.

¹² Wykaz teczek z wystawami poz. 32. Muzeum Okręgowe im. Leona Wyczółkowskiego w Bydgoszczy, Biblioteka, 5; 32, Pierwsza wystawa artystek polskich. Muzeum Okręgowe im. Leona Wyczółkowskiego w Bydgoszczy, Biblioteka; Kronika. Wystawa artystek polskich. (1930, 01 26). *Dziennik Bydgoski*, 12; Wystawa Artystek Polskich. (1930, 01 26). *Gazeta Bydgoska. Kurjer Bydgoski*, 6; *Dział Sztuki: Powszechna Wystawa Krajowa* (1929). Poznań, 10-11, 14, 16-17, 20-21.

¹³ 32, Pierwsza wystawa artystek polskich. Muzeum Okręgowe im. Leona Wyczółkowskiego w Bydgoszczy, Biblioteka.

¹⁴ *Ibidem*.

Il. 9. Okładka Katalogu *I. Wystawy Artystek Polskich* w Muzeum Miejskim w Bydgoszczy (23294. Muzeum Okręgowe im. Leona Wyczółkowskiego w Bydgoszczy, Biblioteka)

*jących skroni, bijących serc... Kobięcy bieg do mety!.. Bieg artystyczny*¹⁵. Ze względu na dużą frekwencję, finał ekspozycji zaplanowany na 2 marca, przesunięto na 9 marca 1930 roku¹⁶.

Muzeum Miejskie gościło prace łącznie dwudziestu malarek, rzeźbiarek i graficzki. Większość kobiet reprezentowała Warszawę (9), ale udział w ekspozycji wzięły także artystki z Poznania (4), Krakowa (3), Lwowa (3) i Wilna (1). Na długiej liście twórczyni znalazły się między innymi: Anna Berent, Wanda Gentil-Tippenhauer, Janina Gessnerówna, Stanisława Centnerszwer, Zofia Dziurzyńska-Rosińska, Aneri (Irena Weissowa), Janina Konarska, Olga Niewska, Kazimiera Pajzderska, Jadwiga Tetmajer-Naimska, Michalina Krzyżanowska i Leona Szczepanowicz¹⁷. W imieniu lwowskiego środowiska artystycznego wystąpiły Zofia Albinowska-

Minkiewiczowa, Aniela Czarnowska (członkinie Związku Artystek Polskich we Lwowie) i Maria Wodzicka (wówczas już poza ZAP) [12, s. 55].

Tabela

Wykaz prac plastycznych malarek lwowskich biorących udział w *I Wystawie Artystek Polskich* w 1930 r.

Artystka	Tytuł pracy plastycznej i technika
Zofia Albinowska-Minkiewiczowa	<i>Kwiaty jesienne</i> – olejowy <i>Wnętrze</i> – olejny <i>Książka i kwiaty</i> – olejowy <i>Różowe róże</i> – olejowy <i>W oborze</i> – olejny
Aniela Czarnowska	<i>Łabędzie przy jedzeniu</i> – olejny <i>Łabędzie w gnieździe</i> – olejny <i>Stary Sad</i> – olejny
Maria Wodzicka	<i>W czerwonym stroju</i> – olejny <i>Hucul</i> – olejny <i>Cerkiew na Huculszczyźnie</i> – olejny

Źródło: *Katalog I. Wystawy Artystek Polskich styczeń – luty 1930.* (1930). Bydgoszcz: Muzeum Miejskie w Bydgoszczy

Na I. Wystawie Artystek Polskich Zofia Albinowska-Minkiewiczowa pokazała *znakomite kwiaty i wnętrza*¹⁸. Wśród pięciu zaprezentowanych obrazów olejnych znalazła się także praca *Wnętrze*¹⁹, która w tym samym roku została wyróżniona na wystawie Towarzystwa Zachęty Sztuk Pięknych w Warszawie [13, s. 77]. Aniela Czarnowska zaproponowała bydgoskiej publiczności trzy dzieła olejne²⁰, w tym *sharmonizowane pejzaże, którym nastroju dodają łabędzie*²¹. Obok przesłanego do Muzeum Miejskiego spisu swoich prac podała adres: *Lubieńscy*²² ul. Płocka 15 Bielawki Bydgoszcz²³, co świadczy o kontaktach artystki z miastem nad Brdą. Ostatnia lwowska malarka Maria Wodzicka także wystawiła trzy obrazy olejne. Tematyka tych prac oscylowała wokół Huculszczyzny²⁴.

Lokalna prasa podała, że *najefektowniej- sy jest portret huculski w czerwonym stroju*²⁵. Natomiast tak opisuje pokazany na

Il. 10. *Hucul*, Maria Wodzicka, ok. 1923 r., olej na płótnie (Matyaszewska E. (2007). „Maria Wodzicka – zapomniana malarka ze Lwowa”. W *Roczniki Humanistyczne*, t. LV, 302 (il. 4))

¹⁵ Z. M. (1930, 02 4). Wystawa artystek polskich. *Dziennik Bydgoski*, 5.

¹⁶ 32, Pierwsza wystawa artystek polskich. Muzeum Okręgowe im. Leona Wyczółkowskiego w Bydgoszczy, Biblioteka; Przedłużenie wystawy artystek polskich. (1930, 03 7). *Dziennik Bydgoski*, 8.

¹⁷ 32, Pierwsza wystawa artystek polskich. Muzeum Okręgowe im. Leona Wyczółkowskiego w Bydgoszczy, Biblioteka; Kronika. Wystawa artystek polskich. (1930, 01 26). *Dziennik Bydgoski*, 12; *Katalog I Wystawy Artystek Polskich styczeń-luty 1930*. (1930). Bydgoszcz: Muzeum Miejskim w Bydgoszczy, 1-3.

¹⁸ 32, Pierwsza wystawa artystek polskich. Muzeum Okręgowe im. Leona Wyczółkowskiego w Bydgoszczy, Biblioteka; Z. M. (1930, 02 4). Wystawa artystek polskich. *Dziennik Bydgoski*, 5.

¹⁹ *Katalog I Wystawy Artystek Polskich styczeń-luty 1930*. (1930). Bydgoszcz: Muzeum Miejskim w Bydgoszczy, 1.

²⁰ Ibidem.

²¹ Z. M. (1930, 02 4). Wystawa artystek polskich. *Dziennik Bydgoski*, 5.

²² W dokumencie nazwisko zostało niewyraźnie zapisane.

²³ 32, Pierwsza wystawa artystek polskich. Muzeum Okręgowe im. Leona Wyczółkowskiego w Bydgoszczy, Biblioteka.

²⁴ 32, Pierwsza wystawa artystek polskich. Muzeum Okręgowe im. Leona Wyczółkowskiego w Bydgoszczy, Biblioteka; *Katalog I Wystawy Artystek Polskich styczeń-luty 1930*. (1930). Bydgoszcz: Muzeum Miejskim w Bydgoszczy, 3.

²⁵ Z. M. (1930, 02 4). Wystawa artystek polskich. *Dziennik Bydgoski*, 5.

wystawie obraz *Hucul* (ok. 1923 r.) biografistka Wodzickiej: ...*artystka sportretowała młodego górala w czerwonej kapocie, trzymającego na ramieniu zbrązowiałą, płócienną sakwę i zdążającego przypuszczalnie na jakiś jarmark. Temat wydawałoby się wdzięczny i niemal radosny. Ale gdy uważniej popatrzymy na twarz mężczyzny, zauważymy malujący się na niej głęboki smutek. Młodość, o której miała świadczyć jaskrawa peleryna, czyli manta, jest zupełnie niedostrzegalna w jego zapadniętych, wychudzonych policzkach, w sumiastych wprawdzie, ale jakichś smętnych wąsach i pozbawionych radosnego blasku oczach, niknących w cieniu ronda huculskiego kapelusika, zwanego kresani. Z całej postaci emanuje wielkie zatroskanie i niewyobrażalne zmęczenie. Młody Hucul jest starym, zrezygnowanym człowiekiem, patrzącym na widza z nieukrytym smutkiem* [6, s. 289, 302].

Podsumowanie

Występ lwowskich artystek na *I Wystawie Artystek Polskich* należał do udanych. Bydgoszczanie mieli okazję zapoznania się z dorobkiem artystycznym malarek działających na południowo-wschodnich rubieżach państwa polskiego. Warto podkreślić, że udział w tej ekspozycji stanowił ważny epizod w ich biografiach, który jest skrzętnie odnotowywany w publikacjach traktujących o życiu artystek. Dla dwóch malarek Zofii Albinowskiej-Minkiewiczowej i Marii Wodzickiej obecność na bydgoskiej wystawie sztuki kobiet był jedynym pokazem ich twórczości w tutejszym Muzeum Miejskim. Z kolei obrazy Anieli Czarnowskiej pojawiły się jeszcze raz w 1932 roku na zorganizowanej przez instytucję kultury *Wystawie obrazów i grafiki artystek-malarek pp. A. Czarnowskiej, W. Gentil-Tippenhauer i Z. Gerżabek-Malachowskiej oraz grafiki z nowego zakupu* [1, s. 78]²⁶. Sama *I Wystawa Artystek Polskich* pomimo numeru sugerującego dalsze odśłony tego wydarzenia i jej duży sukces, nie doczekała się kontynuacji.

1. Hojka, Z. (2008). *Muzeum w Bydgoszczy. Dzieje i zbiory, Od kościoła Kларыsek po Wyspę Młyńską, Muzeum w Bydgoszczy 1923-2008* [Museum in Bydgoszcz. History and Collections, From the Church of Poor Clares to the Mill Island, Museum in Bydgoszcz 1923-2008] (Vol. 1). Bydgoszcz, Poland: Muzeum Okręgowe im. Leona Wyczółkowskiego w Bydgoszczy. [In Polish].
2. Jakubowska, A. (2016). Wstęp [Introduction]. *Sztuka i Dokumentacja [Art and Documentation]*, 15, 7. [In Polish].
3. Krzysztofowicz-Kozakowska, S. (2013). *Sztuka II RP* [Art of the Second Polish Republic]. Olszanica, Poland: Wydawnictwo BOSZ. [In Polish].

---

²⁶ 45, Wystawa obrazów i grafiki artystek-malarek zamieszkałych w Bydgoszczy oraz grafiki zakupionej w ostatnim roku do zbiorów muzeum 20.03.-10.04.1932. Muzeum Okręgowe im. Leona Wyczółkowskiego w Bydgoszczy, Biblioteka.

4. Kulpińska, K. (2018). Studentki szkół artystycznych i artystki w Polsce okresu międzywojennego – wybrane aspekty profesji [Women students of art schools and artists in Poland of the interwar period – selected aspects of the profession]. *Acta Universitatis Lodziensis. Folia Sociologica*, 66, 33-53. <https://doi.org/10.18778/0208-600X.66.03> [In Polish].
5. Kutta, J. (1999). Społeczeństwo Bydgoszczy w latach 1920-1939 [Society of Bydgoszcz in 1920-1939 years]. In M. Biskup (Ed.). *Historia Bydgoszczy* [History of Bydgoszcz] (Vol. 2., pt. 1: 1920-1939, pp. 177-231). Bydgoszcz, Poland: Bydgoskie Towarzystwo Naukowe. [In Polish].
6. Matyszewska, E. (2007). Maria Wodzicka – zapomniana malarka ze Lwowa [Maria Wodzicka – forgotten painter from Lviv]. *Roczniki Humanistyczne*, 55(4), 279-304. [In Polish].
7. Morawińska, A. (2000). Malarki polskie między wojnami [Polish women painter between two wars]. In A. Żarnowska, A. Szwarc (Eds.). *Równe prawa i nierówne szanse. Kobiety w Polsce międzywojennej* [Same rights and different chances. Womens in Poland during interwar period] (pp. 255-269). Warszawa, Poland: Wydawnictwo DiG. [In Polish].
8. Morawińska, A. (1991). Artystki polskie [Polish women artists]. In A. Morawińska (Ed.). *Artystki polskie, katalog wystawy* [Polish women artists, catalogue of exhibition] (pp. 9-16). Warszawa, Poland: Muzeum Narodowe w Warszawie. [In Polish].
9. Mrozek, Z. (1999). Polska kultura i sztuka w Bydgoszczy w latach 1920-1939 [Polish culture and art in Bydgoszcz in 1920-1939]. In M. Biskup (Ed.). *Historia Bydgoszczy* [History of Bydgoszcz] (Vol. 2., pt. 1: 1920-1939, pp. 719-781). Bydgoszcz, Poland: Bydgoskie Towarzystwo Naukowe. [In Polish].
10. Pycka, A. M. (2015). *Kultura w Drugiej Rzeczypospolitej* [Culture in Second Polish Republic]. Warszawa, Poland: BELLONA. [In Polish].
11. Sosnowska, J. (2003). *Poza kanonem. Sztuka polskich artystek 1880-1939* [Outside canon. Art of polish women artists 1880-1939]. Warszawa, Poland: Instytut Sztuki Polskiej Akademii Nauk. [In Polish].
12. Staszak, K. (2016). Działalność wystawiennicza Związku Artystek Polskich we Lwowie. [Exhibition activity of Women Union of Polish Artists in Lviv]. *Sztuka i Dokumentacja* [Art and Documentation], 15, 48-61. [In Polish].
13. Tyczyńska, A. (1991). Zofia Albinowska-Minkiewiczowa [Sophia Albinowska-Minkiewiczowa]. In A. Morawińska (Ed.). *Artystki polskie, katalog wystawy* [Polish women artists, catalogue of exhibition] (pp. 77). Warszawa, Poland: Muzeum Narodowe w Warszawie. [In Polish].
14. Wiszka, E. (2004). *Emigracja ukraińska w Polsce 1920-1939* [Ukrainian emigration in Poland 1920-1939]. Toruń, Poland: Wydawnictwo MADO. [In Polish].

Стаття надійшла 26.08.2020 р.

Анна НАДОЛЬСЬКА, магістр, куратор, завідувач відділу історії Округного музею імені Леона Вичолковського в Бидгощі, докторантка Університету Казимира Великого в Бидгощі (Бидгощ, Польща).

Участь львівських малярок у 1-й Виставці польських художниць у Бидгощі (1930 р.).

У 1920–1939 роках Бидгощ був великим містом в північно-західній частині Другої Речі Посполитої. Після 148 років прусського панування за Версальським договором він був включений до складу Польщі. Більша частина німців і євреїв емігрувала до Веймарської республіки, і їх замінили поляки. Відбулася швидка полонізація і реполонізація політичного й соціально-культурного життя міста на річці Брда. У 30-ті роки минулого століття Бидгощ і Познань були «найбільш польськими містами серед польських міст». Брда і Бидгоський канал сприяли розвитку промисловості, транспорту, торгівлі і послуг.

У мультикультурному Бидгощі в 1931 році проживало понад 117 тисяч осіб: німці, євреї, росіяни, українці, литовці та чехи жили поруч з поляками. Велике значення для розвитку міста мало культурне життя, зокрема діяльність міського театру та міської бібліотеки. Міський музей також був дуже важливим культурним закладом в Бидгощі. Для створення постійної експозиції музей запрошував відомих художників із різних культурних центрів Польщі, зокрема, у ній взяли участь художниці — живописці, графіки та скульптори. У 1930 році Міський музей організував першу виставку художниць. На ній були представлені роботи малярок Союзу польських художниць у Львові.

У статті досліджено участь львівських малярок Софії Альбіновської-Мінкевич (1886–1971), Анелі Чарновської (1879–1978) і Марії Водзицької (1878–1966) у 1-й Виставці польських художниць. Також подано їхні біографії та розкрито діяльність в Асоціації польських художниць у Львові, висвітлено функціонування Міського музею в Бидгощі та концепцію виставки жінок-художниць.

Ключові слова: львівські малярки, Софія Альбіновська-Мінкевич, Анеля Чарновська, Марія Водзицька, Міський музей в Бидгощі, виставка жінок-художниць, міжвоєнний період.

Anna NADOLSKA, MSc, Curator, Head of Department of The Leon Wyczółkowski District Museum in Bydgoszcz, History PhD student in Kazimierz Wielki University in Bydgoszcz (Bydgoszcz, Polska).

Participation of women painters from Lviv in the First Exhibition of Women Artists in Bydgoszcz (1930).

Between 1920-1939 Bydgoszcz was a big city in the northern-western part of the Second Polish Republic. After 148 years of Prussian Partition, after the implementation of the Treaty of Versailles, Bydgoszcz was incorporated into Poland. Then, most Germans and Jews migrated to the Weimar Republic, and Polish people replaced them. Fast polonization and repolonization political live and social-cultural live city along Brda river. In the 30s of the XX century, Bydgoszcz and Poznań were „most Polish among Polish cities.” Brda river and Bydgoszcz Canal helped of the development industry, transport, trade, and service.

In multicultural Bydgoszcz in 1931 more than 117.000 people lived: beside Polish people lived Germans, Jews, Russians, Ukrainians, Lithuanians, and Czechs. In the city, cultural life was very important, for example, City Theatre and City Library. Municipal Museum was a very important cultural institution in Bydgoszcz. This museum invited many famous artists from different cultural cen-

tres in Poland. Women artists – painters, graphics and sculptors – were included in this exhibition. In 1930 Municipal Museum arranged the First Exhibition of Women Artists. During this exhibition works of women painters from the Women Union of Polish Artists from Lviv were presented.

The article is a study of the participation of Zofii Albinowskiej-Minkiewiczowej (1886-1971), Anieli Czarnowskiej (1879-1978) and Marii Wodzickiej (1878-1966) in this exhibition. The article is also a biography of these artists and they activity in the Women Union of Polish Artists from Lviv, as well the activity of Municipal Museum in Bydgoszcz and the concept of an exhibition of women artists.

Key words: women painters from Lviv, Zofia Albinowska-Minkiewiczowa, Aniela Czarnowska, Maria Wodzicka, Municipal Museum in Bydgoszcz, the exhibition of women artists, Interwar period.